

„jugii nec conjux infidelis obesse potest; sed potius fidelis prodest infideli, ut Apostolus (I. Corinth. VII.) docet. Ex his ostenditur quod conjuges qui causa prolis tantum conveniunt, vel qui exigentibus debitorum reddunt, defendit a peccato sanctitas conjugii, bonumque nuptiale. Si enim absque peccato non posset fieri concubitus conjugalis, non præcepisset Dominus post diluvium eos copulari: dicens (Gen. IX. 7.) „Crescite, & multiplicamini: cum jam sine carnali concupiscentia non possit commisceri.

Quod non omnis delectatio carnis peccatum est.

SED forte aliquis dicet, omnem carnis concupiscentiam, & delectationem quæ est in coitu, malum esse, & peccatum: quia ex peccato est, & inordinata. Et nos dicimus illam concupiscentiam semper malam esse, quia fœda est, & poena peccati, sed non semper peccatum est. Sæpe enim delectatur vir sanctus secundum carnem in aliqua re, ut requiescendo post laborem, edendo post esuriam; nec tamen talis delectatio est peccatum, nisi sit immoderata. Sic & delectatio quæ fit in coitu conjugali, cui adsunt illa tria bona, a peccato defenditur. Videtur tamen beatus Gregorius aliter sentire (Lib. XII. Epist. indict. VII. epist. XXXI.) scilicet quod sine peccato non possit fieri carnalis commixtio, dicens: „Vir cum propria conjugæ dormiens, nisi lotus aqua Ecclesiam intrare non debet. Quamvis diversæ hominum nationes de hac re diversa sentiant, & alia custodire videantur; Romanorum tamen semper ab antiquioribus usus fuit, post admixtionem propriæ conjugis & lavari purificationem querere, & ab ingressu Ecclesiæ paululum temperare. Nec hoc dicentes, culpam deputamus esse conjugium; sed quia ipsa illicita admixtio conjugis sine voluptate carnis fieri non potest, a sacri loci ingressu abstinendum est, quia voluptas illa sine culpa nullatenus esse potest.

Determinat auctoritatem.

HOC autem ne prædictis obviet, intelligendum est in illis qui (16) non gratia prolis conveniunt, quorum voluptas non est sine peccato, & vix aliqui reperiri possunt adhuc amplexus carnales experientes, qui non interdum conveniant præter intentionem procreandæ prolis. Hoc autem quoties fit, ab ingressu Ecclesiæ abstinendum est. Et quod ita intelligendum sit, Gregorius consequenter ostendit. „Si quis vero in sua conjugæ non cupidine voluptatis raptus, sed tantum creandorum liberorum gratia utitur; iste profecto sive de ingressu Ecclesiæ, sive de sumendo corporis dominici mysterio, suo est iudicio relinquentus: quia prohiberi a nobis non debet accipere qui in igne positus nescit ardere. Cum vero non amor procreandæ sobolis, sed voluptas dominatur in opere commixtionis, habeant conjuges etiam de commixtione sua quod desinant. Tunc autem vir qui post admixtionem conjugis lotus aqua fuerit, etiam sacram communionem valeat accipere, cum ei secundum præfinitam sententiam Ecclesiam etiam licuerit intrare.

DIVISIO TEXTUS.

POSTquam determinavit Magister de causis quibus constituitur matrimonium ipsum, hic determinat de causis honestatis ipsius, scilicet de bonis conjugii, quibus actus matrimonii honestatur: & dividitur in partes duas. In prima determinat de bonis matrimonii quantum ad matrimonium, secundum quod nunc agitur. In secunda ostendit quomodo hujusmodi bona erant in matrimonio antiquorum patrum, xxxiii. dist. ibi: *Queritur hic de antiquis patribus &c.* Prima in duas. In prima determinat de bonis conjugii, quibus matrimonii actus excusatur. In secunda determinat de actu matrimonii, qui per bona prædicta excusatur, secundum quod insuper habet rationem debiti, xxxiii. dist. ibi: *Sciendum est etiam, quia cum in omnibus aliis vir præsit mulieri.... in solvendo tamen carnis debito pares sunt.* Prima in duas. In prima determinat de bonis conjugii, quomodo in matrimonio inveniuntur. In secunda ostendit quando per ea actus conjugalis excusatur, ibi: *Cum hæc ergo tria bona in aliquo conjugio simul concurrunt, ad excusationem coitus carnalis valent.* Prima in duas. In prima ostendit quæ sint tria bona conjugii. In secunda qualiter se habeant ad matrimonium, ibi: *Et est sciendum, ab aliquibus contrahi conjugium, ubi hæc tria bona non comitantur.* Et circa hoc duo facit. Primo ostendit quod unum prædictorum bonorum in quolibet matrimonio inveniuntur, scilicet sacramentum; quamvis non alia duo, scilicet fides, & proles, quæ aliquando secundum actum matrimonio desunt. Secundo determinat de matrimonio, in quo etiam in-

(16) Al. deest non.

Circa primum queruntur tria. Primo. Utrum debeant esse aliqua bona ad excusandum matrimonium.

Secundo. Quæ, & quot sint.

Tertio. Qualiter ad matrimonium se habeant.

ARTICULUS I.

Utrum matrimonium debeat habere aliqua bona quibus excusetur.

1. AD primum sic proceditur. Videtur quod matrimonium non debeat habere aliqua bona quibus excusetur. Sicut enim conservatio individui, quæ fit per ea quæ ad nutritivam pertinent, est de intentione naturæ; ita conservatio speciei, quæ fit per matrimonium; & multo magis, quanto melius, & divinius est bonum specie quam bonum unius individui. Sed ad actum nutritivæ excusandum non indiget aliquibus. Ergo nec etiam ad excusandum matrimonium.

2. Præterea. Secundum Philosophum in VIII. Ethicor. (cap. XII. vel XIV.) amicitia quæ est inter virum & uxorem, est naturalis, & claudit in se honestum, utile, & delectabile. Sed illud quod de se est honestum, non indiget aliqua excusatione. Ergo nec bona excusantia debent matrimonio attribui.

3. Præterea. Matrimonium institutum est in remedium, & in officium, ut supra dist. XXIII. (quæst. II. art. 1. & 2.) dictum est. Sed secundum quod est in officium, non indiget excusatione: quia sic etiam in paradiso excusatione indigisset, quod falsum est: ibi enim fuisent nuptiæ honorabiles, & thorus immaculatus, ut Augustinus dicit (super Gen. ad litteram Lib. IX. cap. III.) Similiter nec secundum quod est in remedium, sicut nec alia sacramenta, quæ in remedium peccati instituta sunt. Ergo matrimonium hujusmodi excusantia habere non debet.

4. Præterea. Ad omnia quæ honeste fieri possunt, virtutes dirigunt. Si ergo matrimonium aliquibus bonis potest honestari, non indiget aliis honestantibus quam animi virtutibus; & sic non debet matrimonio aliqua bona assignari quibus honestetur, sicut nec aliis in quibus virtutes dirigunt.

Sed contra. Ubicumque est indulgentia, ibi est necessaria aliqua excusationis ratio. Sed matrimonium conceditur in statu infirmitatis secundum indulgentiam, ut patet I. Corinth. VII. Ergo indiget per aliqua bona excusari.

Præterea. Concubitus matrimonialis, & fornicarius sunt ejusdem speciei quantum ad speciem naturæ. Sed concubitus fornicarius est de se turpis. Ergo ad hoc quod matrimonialis non sit turpis oportet ei aliquid addi quod ad honestatem ejus pertinet, & in aliam speciem moris trahat.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod nullus sapiens debet jacturam aliquam sustinere, nisi pro aliqua recompensatione alicujus æqualis, vel melioris boni; unde electio alicujus quod aliquam jacturam habet annexam, indiget alicujus boni adjunctione per cuius recompensationem ordinetur, & honestetur. In conjunctione autem viri & mulieris rationis jactura accidit: tum quia propter vehementiam delectationis absorbetur ratio, ut non possit aliquid intelligere in ipsa, ut Philosophus dicit: tum etiam prop-

ter tribulationem carnis, quam oportet tales sustinere ex solitudine temporalium, ut patet I. Corinth. VII. & ideo electio talis conjunctionis non potest esse ordinata nisi per recompensationem aliorum ex quibus dicta conjunctio honestetur; & hæc sunt bona quæ matrimonium excusant, & honestum reddunt.

Ad primum ergo dicendum, quod in actu comestionis non est tam vehemens delectatio rationem absorbens, sicut in prædicta delectatio; tunc quia vis generativa, per quam originale traducitur, est infecta, & corrupta; nutritiva autem per quam non traducitur, est corrupta & non infecta: tum quia defectum individui quilibet magis sentit in seipso quam defectum speciei. Unde ad excitandum ad comestionem, secundum quam defectui individui subvenitur, sufficit sensus ipsius defectus; sed ad excitandum ad actum quo defectui speciei subvenitur, divina providentia delectationem apposuit in actu illo, quæ etiam alia bruta movet, in quibus non est infectio originalis peccati. Et ideo non est simile.

Ad secundum dicendum, quod ista bona quæ matrimonium honestant, sunt de ratione matrimonii: & ideo non indiget eis quasi exterioribus quibusdam ad honestandum, sed quasi causantibus in ipso honestatem quæ ei secundum se competit.

Ad tertium dicendum, quod matrimonium ex hoc ipso quod est in officium, vel remedium, habet rationem utilis, & honesti; sed utrumque horum ei competit ex hoc quod hujusmodi bona habet, quibus fit & officiosum, & remedium ad concupiscentiam adhibens.

Ad quartum dicendum, quod aliquis actus virtutis honestatur & virtute quasi principio elicivivo, & circumstantiis quasi formalibus principiis ipsius. Hoc autem modo se habent bona ad matrimonium sicut circumstantiæ ad actum virtutis, ex quibus habet quod virtutis actus esse possit.

ARTICULUS II.

Utrum sufficienter bona matrimonii assignentur in littera.

IV. cont. Gen. cap. LXXVIII. in fine.

1. AD secundum sic proceditur. Videtur quod insufficienter bona matrimonii assignentur in littera, scilicet fides, proles, & sacramentum. Quia matrimonium non solum fit in hominibus ad prolem procreandam, & nutriendam; sed ad consortium communis vitæ propter operum communicationem, ut dicitur in VIII. Ethic. (cap. XII. vel XIV.) Ergo sicut ponitur proles bonum matrimonii, ita deberet poni communicatio operum.

2. Præterea. Conjunctio Christi ad Ecclesiam, quam matrimonium significat, perficitur per charitatem. Ergo inter bona matrimonii magis deberet poni charitas quam fides.

3. Præterea. In matrimonio sicut exigitur quod neuter conjugum ad alterius thorum accedat, ita exigitur quod unus alteri debitum reddat. Sed præmium pertinet ad fidem, ut in littera dicitur. Ergo deberet etiam justitia propter redditionem debiti inter bona matrimonii computari.

4. Præterea. Sicut in matrimonio, in quantum significat conjunctionem Christi & Ecclesiæ, requiritur indivisibilitas, ita & unitas, ut sit una unius. Sed sacramentum quod inter tria bona conjugii com-

Cir-

putatur, pertinet ad indivisionem. Ergo deberet esse aliquid aliud quod pertineret ad unitatem.

5. Sed contra. Videtur quod superfluat. Quia unica virtus sufficit ad unicum actum honestandum. Sed fides est quedam virtus. Ergo non oportuit alia duo addere ad honestandum matrimonium.

6. Præterea. Non ex eodem aliquid accipit rationem utilis, & honesti; cum utile, & honestum ex opposito bonum dividant. Sed ex prole matrimonium accipit rationem utilis. Ergo proles non debet computari inter bona quibus matrimonium honestatur.

7. Præterea. Nihil debet poni ut proprietas, vel conditio sui ipsius. Sed hæc bona ponuntur ut quedam conditiones matrimonii. Ergo cum matrimonium sit sacramentum, non debet poni sacramentum inter bona matrimonii.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod matrimonium est in officium naturæ, & est sacramentum Ecclesie. In quantum ergo est in officium naturæ, duobus ordinatur, sicut & quilibet alius virtutis actus: quorum unum exigitur ex parte ipsius agentis, hoc est intentio finis debiti; & sic ponitur bonum matrimonii proles: aliud exigitur ex parte ipsius actus, qui est bonus in genere ex hoc quod cadit supra debitam materiam; & sic est fides, per quam homo ad suam accedit, & non ad aliam. Sed ulterius habet aliquam bonitatem in quantum est sacramentum, & hoc significatur ipso nomine sacramenti.

Ad primum ergo dicendum, quod in prole non solum intelligitur procreatio prolis, sed etiam educatio ipsius, ad quam sicut ad finem ordinatur tota communicatio operum quæ est inter virum & uxorem; in quantum sunt matrimonio juncti, quia patres naturaliter thesaurizant filiis, ut patet II. Corinth. XI. & sic in prole quasi in principali fine alius quasi secundarius includitur.

Ad secundum dicendum, quod fides non accipitur hic prout est virtus theologica, sed prout est pars justitiæ, secundum quod fides dicitur ex hoc quod fiunt dicta in observatione promissorum: quia in matrimonio, cum sit quidam contractus, est quedam promissio, per quam talis vir tali mulieri determinatur.

Ad tertium dicendum, quod sicut in promissione matrimonii continetur ut neuter ad alterum thorum accedat, ita etiam quod sibi invicem debitum reddant; & hoc etiam est principaliter, cum consequatur ex ipsa mutua potestate invicem data: & ideo utrumque ad fidem pertinet; sed in littera ponitur illud quod est minus manifestum.

Ad quartum dicendum, quod in sacramento non solum intelligenda est indivisio, sed omnia illa quæ consequuntur matrimonium ex hoc quod est signum conjunctionis Christi & Ecclesie. Vel dicendum, quod unitas quam objectio tangit, pertinet ad fidem, sicut indivisio ad sacramentum.

Ad quintum dicendum, quod fides non accipitur hic pro aliqua virtute, sed pro quadam conditione virtutis, ex qua fides nominatur, quæ ponitur pars justitiæ.

Ad sextum dicendum, quod sicut debitus usus boni utilis accipit rationem honesti, non quidem ex utili, sed ex ratione quæ rectum usum facit; ita etiam ordinatio ad aliquod bonum utile potest facere bonitatem honestatis ex vi rationis debitam ordinationem

facientis: & hoc modo matrimonium ex hoc quod ordinatur ad prolem, utile est, & nihilominus honestum, in quantum debite ordinatur.

Ad septimum dicendum, quod, sicut Magister dicit in littera, sacramentum non dicitur hic ipsum matrimonium, sed inseparabilitas ejus, quæ est ejusdem rei signum cõjũs & matrimoniam. Vel dicendum, quod quamvis matrimonium sit sacramentum, tamen aliud est matrimonium esse matrimonium, & aliud est ei esse sacramentum: quia non solum ad hoc est institutum ut sit in signum rei sacræ, sed etiam ut sit in officium naturæ: & ideo ratio sacramenti est quedam conditio adveniens matrimonio secundum se considerato, ex quo etiam honestatem habet: & ideo sacramentalitas ejus, ut infra dicam, ponitur inter bona honestantia matrimonium: & secundum hoc in tertio bono matrimonii, scilicet sacramento, non solum intelligitur inseparabilitas, sed etiam omnia quæ ad significationem ipsius pertinent.

ARTICULUS III.

Utrum sacramentum sit principaliter inter matrimonii bona.

1. Ad tertium sic proceditur. Videtur quod sacramentum non sit principaliter inter matrimonii bona. Quia finis est potissimum in unoquoque. Sed proles est matrimonii finis. Ergo proles est principaliter matrimonii bonum.

2. Præterea. Principaliter est in ratione speciei differentia, quæ complet speciem, quam genus, sicut forma quam materia in constitutione rei naturalis. Sed sacramentum competit matrimonio ex ratione sui generis, proles autem, & fides ex ratione differentie, in quantum est tale sacramentum. Ergo alia duo sunt magis principalia in matrimonio quam sacramentum.

3. Præterea. Sicut invenitur matrimonium sine prole, & fide, ita invenitur sine inseparabilitate; sicut patet quando alter conjugum ante matrimonium consummatum ad religionem transit. Ergo nec ex hac ratione sacramentum est in matrimonio principaliter.

4. Præterea. Effectus non potest esse principalior sua causa. Sed consensus, qui est causa matrimonii, mutatur frequenter. Ergo & matrimonium dissolvi potest; & sic inseparabilitas non semper concomitatur matrimonium.

5. Præterea. Sacramenta quæ habent effectum perpetuum, imprimunt characterem. Sed in matrimonio non imprimitur character. Ergo non adest ei inseparabilitas perpetua; & ita sicut est matrimonium sine prole, ita potest esse sine sacramento; & sic idem quod prius.

Sed contra. Illud quod ponitur in diffinitione rei, est sibi maxime essentialiter. Sed indivisio quæ pertinet ad sacramentum, ponitur in diffinitione supra de matrimonio data; non autem proles, vel fides. Ergo sacramentum inter alia matrimonio est essentialiter.

Præterea. Virtus divina, quæ in sacramentis operatur, est efficacior quam virtus humana. Sed proles, & fides pertinent ad matrimonium; secundum quod est in officium naturæ humanæ; sacramentum autem, secundum quod est ex institutione divina. Ergo sacramentum est principaliter in matrimonio quam alia duo.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod aliquid dicitur in re ali-

aliqua principaliter altero duobus modis: aut quia est essentialiter, aut quia dignius. Si quia dignius, sic omnibus modis sacramentum est principaliter inter tria conjugii bona: quia pertinet ad matrimonium in quantum est sacramentum gratiæ: alia vero duo pertinent ad ipsum in quantum est quoddam naturæ officium: perfectio autem gratiæ est dignior perfectione naturæ. Si autem dicatur principaliter quod est essentialiter, sic distinguendum est: quia fides, & proles possunt dupliciter considerari. Uno modo in seipsis; & sic pertinent ad usum matrimonii, per quem & proles producit, & pactio conjugalis servatur; sed indivisibilitas, quam sacramentum importat, pertinet ad ipsum matrimonium secundum se, quia ex hoc ipso quod per pactioem conjugalem sui potestatem sibi invicem in perpetuum conjuges tradunt, sequitur quod separari non possint: & inde est quod matrimonium nunquam invenitur sine inseparabilitate; invenitur autem sine fide, & prole, quia esse rei non dependet ab usu suo: & secundum hoc sacramentum est essentialiter matrimonio quam fides, & proles. Alio modo possunt considerari fides, & proles, secundum quod sunt in suis principiis, ut pro prole accipiatur intentio prolis, & pro fide debitum servandi fidem, sine quibus etiam matrimonium esse non potest, quia hæc in matrimonio ex ipsa pactioem conjugali causantur; ita quod si aliquid contrarium hujusmodi exprimeretur in consensu qui matrimonium facit, non esset verum matrimonium: & sic accipiendo fidem, & prolem, proles est essentialissimum in matrimonio, & secundo fides, & tertio sacramentum; sicut etiam homini est essentialiter esse naturæ quam esse gratiæ, quamvis esse gratiæ sit dignius.

Ad primum ergo dicendum, quod finis secundum intentionem est primum in re, sed secundum consecutionem est ultimum: & similiter se habet proles inter matrimonii bona; & ideo quodammodo est principaliter, & quodammodo non.

Ad secundum dicendum, quod sacramentum, etiam prout ponitur tertium matrimonii bonum, pertinet ad matrimonium ratione suæ differentie. Dicitur enim sacramentum ex significatione hujus rei sacræ determinatæ, quam matrimonium significat.

Ad tertium dicendum, quod nuptiæ secundum Augustinum (de bono conjug. cap. IV.) sunt bonum mortalium: unde in resurrectione non nubent, neque nubentur, ut dicitur Matth. XXI. & ideo vinculum matrimonii non se extendit ultra vitam in qua (1) contrahitur: & ideo dicitur inseparabile, quia non potest in hac vita separari; sed per mortem separari potest, sive corporalem post carnalem conjunctionem, sive spirituales post spirituales tantum.

Ad quartum dicendum, quod quamvis consensus qui facit matrimonium, non sit perpetuus materialiter, id est quantum ad substantiam actus: quia ille actus cessat, & potest contrarius succedere: tamen formaliter loquendo est perpetuus: quia est de perpetuitate vinculi, alias non faceret matrimonium: non enim consensus ad tempus ad aliquam matrimonium facit. Et dico formaliter, secundum quod actus accipit speciem ab objecto; & secundum hoc matrimonium ex consensu inseparabilitatem accipit.

Ad quintum dicendum, quod in sacramentis in quibus imprimitur character, traditur potestas ad actus spirituales, sed in matrimonio ad actus corporales: unde matrimonium ratione potestatis quam in se

In IV. Sent. Tom. V.

(1) M. trahitur.

invicem conjuges accipiunt, convenit cum sacramentis in quibus character imprimitur, & ex hoc habet inseparabilitatem, ut in littera dicitur; sed differt ab eis, in quantum potestas, illa est ad actus corporales, & propter hoc non imprimit characterem spiritualem.

QUÆSTIO II.

Deinde queritur qualiter per bona prædicta matrimonium excusetur: & circa hoc queruntur tria.

Primo. Utrum prædicta bona possint excusare actum matrimonii, ut non sit omnino peccatum.

Secundo. Utrum sine eis à peccato aliquando excusari possit.

Tertio. Utrum quando est sine eis, semper sit peccatum mortale.

ARTICULUS I.

Utrum actus matrimonii possit excusari per bona prædicta, ut non sit peccatum.

1. 2. quæst. xxxiv. art. 1. ad 1. 22. quæst. CLIII. art. 3. & III. cont. Gent. cap. cxxvi.

1. Ad primum sic proceditur. Videtur quod actus matrimonii non possit excusari per bona prædicta, ut non sit omnino peccatum. Quia quicumque sustinet damnum majoris boni propter minus bonum, peccat, quia inordinate sustinet. Sed bonum rationis, quod leditur in ipso actu conjugali, est majus quam hæc tria conjugii bona. Ergo prædicta bona non sufficiunt ad excusandum conjugalem concubitum.

2. Præterea. Si bonum malo addatur in genere moris, totum efficitur malum, non autem totum bonum: quia una circumstantia mala facit actum malum; non autem una bona facit ipsum bonum. Sed actus conjugalis secundum se malus est, alias excusatione non indigeret. Ergo bona matrimonii adjuncta non possunt ipsum bonum facere.

3. Præterea. Ubi cumque est immoderatio passionis, ibi est vitium in moribus. Sed bona matrimonii non possunt efficere quin delectatio illius actus sit immoderata. Ergo non possunt excusare quin sint peccatum.

4. Præterea. Verecundia non est nisi de turpi actu, secundum Damascenum, de Fid. orth. Lib. II. cap. xv. Sed bona matrimonii non tollunt erubescenciam ab illo actu. Ergo non possunt excusare, quin sit peccatum.

Sed contra. Concubitus conjugalis non differt à fornicario, nisi per bona matrimonii. Si ergo hæc non sufficerent excusare ipsum, tunc matrimonium semper illicitum remaneret; quod est contra id quod habitum est supra xxxvi. dist. quæst. 1. art. 3.

Præterea. Bona matrimonii se habent ad actum ejus, sicut circumstantiæ debite, ut dictum est. Sed circumstantiæ tales sufficenter faciunt quod aliquis actus non sit malus. Ergo & hæc bona possunt excusare matrimonium, ut nullo modo sit peccatum.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod aliquis actus dicitur excusari dupliciter. Uno modo ex parte facientis; ita

M

quod